

Mullankaivajat -hankemallin käyttäjäkokemusten kartoitus

Tuuli Ravantti

TIIVISTELMÄ

Suomen Kulttuurirahaston Mullankaivajat-hankemallin käyttäjäkokemuksia kartoittavassa tilaustutkimuksessa selvitettiin Mullankaivajiin vuosina 2018–20 osallistuneiden oppilaiden kokemuksia sekä heihin kohdistuneita vaikutuksia. Tarkastelussa oli mukana sekä ala- että yläkoulujen oppilasryhmiä, arkeologisia kaivauksia ja inventointeja, voimakkaan pedagogisia ja tieteellisesti painottuneita, yhteisöjä osallistavia sekä uusia toimintamalleja kokeilevia hankkeita.

Hankemallin tavoitteet huomioiden, esitettiin aineistolle seuraavat kysymykset: Millaisena oppilaat kokivat Mullankaivajiin osallistumisen? Missä määrin onnistuttiin herättämään kiinnostusta historiaa ja oppilaiden oman kotiseudun menneisyyttä sekä arkeologiaa ja tieteellisiä menetelmiä kohtaan? Miten ilmiöoppimista ja muita pedagogisia työtapoja hyödynnettiin ja millaisena toimintatapa välittyi osallistujille? Millä tavalla erilaiset hanketoteutukset vaikuttivat oppilaiden kokemuksiin?

Tausta-aineisto koostui hakemuksista, raporteista, tiedotteista sekä muista julkaisuista. Toinen osa aineistosta tuotettiin hankkeisiin osallistuneiden ryhmien oppilaiden ja opettajien haastattelujen sekä opettajille suunnatun verkkokyselyn kautta. Otannan rajaamista varten luotiin temaattinen jako, jossa pääteemoiksi nostettiin vertailupari pedagoginen vs. arkeologinen ja tieteellinen painotus. Sivuteemoiksi nimettiin arkeopedagogiset oppimateriaalit ja yhteisöarkeologinen ote. Tutkimuksen kokonaisotantaan kuului 12 peruskouluihin kohdistunutta hanketta, joiden opettajille kohdistettiin verkkokysely. Tarkennettu otanta kattoi kuusi Mullankaivajat -hanketta, joihin osallistuneiden oppilaiden ja opettajien kanssa toteutettiin teemahaastattelut.

Temaattisiin painotuksiin katsomatta voidaan todeta, että kaikissa hankkeissa toteutui jonkin asteista pedagogista suunnittelua ja työskentelyä. Hankkeiden toiminnassa hyödynnettiin arkeologisia oppimisympäristöjä, ilmiöoppimista sekä tutkivaa työtapaa. Intensiivisimmillään pedagogiikkaa näkyi erilaisissa työpajoissa ja harjoituksissa, tavoitteellisessa oppilaiden työn ohjaamisessa, uusien toimintamallien kehittämisessä sekä hankkeissa tuotetuissa arkeopedagogisissa materiaaleissa. Kevyimmillään kyse oli arkeologiaan ja tutkimuskohteeseen tutustuttavista esittelytilaisuuksista ja suhteellisen vapaasta kenttätyöskentelystä. Hankkeiden pedagogisen syvyyden koettiin vaikuttaneen oppilaiden kokemuksiin. Seikkaperäisimmät kuvaukset Mullankaivajien toiminnasta ja sen herättämistä tuntemuksista saatiin lähihaastattelujen kautta pedagogisen painotuksen sekä arkeopedagogiset oppimateriaalit -teemojen hankkeisiin osallistuneilta oppilailta. Tämä viittaa siihen, että pidemmälle suunniteltu, syvempi ja tavoitteellinen pedagoginen toiminta edesauttavat oppimista sekä muodostavat syvemmän muistijäljen. Tätä tukevat myös vallalla olevat kasvatustieteen oppimista kuvaavat teoriat ja mallit.

Oppilaiden kokemukset hankkeista olivat temaattisesta painotuksesta riippumatta pääosin positiivisia. Eroavaisuuksia oli havaittavissa hankkeiden temaattisen painotuksen sijaan alakoulujen ja yläkoulujen oppilaiden vastauksissa: Nuoremmat oppilaat olivat vanhempia oppilaita vastaanottavaisempia. Tällaiset

ikäryhmäkohtaiset taipumukset nousivat esille myös opettajien haastatteluissa. Positiivisena oppilashaastatteluissa koettiin Mullankaivajien aktiivinen ja toiminnallinen luonne, sen poikkeaminen muusta koulutyöstä sekä arkeologiaan liittyvät etsiminen ja löytäminen. Positiivisena oppilaiden haastatteluissa muistettiin myös koululle sijoittuneet oheistoiminnot, kuten ryhmätyöt ja projektit. Opettajien haastatteluista ja kyselyvastauksista saatiin vahvistusta oppilaiden vastauksille. Varsinkin aktiivinen, osallistava ja toiminnallisuutta kouluun tuova ohjelma keräsivät kiitosta. Myös Mullankaivajien tapa kytkeä abstraktilta ja etäiseltä tuntuva menneisyys nykypäivään koettiin toimivana. Negatiivisena oppilaat pitivät kenttäpäiville osunutta huonoa säätä, työskentelyn rankkuutta tai kiinnostuksen puutetta kyseistä toimintaa ja tutkimusaihetta kohtaan.

Opettajat kiinnittivät vastauksissaan huomiota mm. hankkeiden pedagogisiin resursseihin: arkeologioiden ja oppilaiden väliseen kommunikaatioon, toiminnan suunnitelmallisuuteen ja oppilaiden tarpeiden huomioimiseen. Suunnitelmallinen toiminta sitoutti oppilaat tasapuolisemmin työskentelyyn, kun taas vähäisempi ohjaus saattoi aiheuttaa joutokäyntiä ja ryhmän hajoamista. Kommentteissa kiinnitettiin huomiota myös hankkeiden tuomaan työmäärään, mikä näkyi erityisesti pedagogisesti painottuneissa hankkeissa.

Oppilaiden pohjatiedot arkeologiasta ja tieteellisistä menetelmistä vaihtelivat jonkin verran ikäryhmittäin, kytkeytyen myös oppilaiden omiin kiinnostuksen kohteisiin. Opettajat kokivat Mullankaivajien tarjonnan tieteenalasta uutta tietoa, jonka myötä kyettiin oikaisemaan arkeologiaan ja tieteeseen liittyviä harhakäsityksiä. Muutosta arkeologian kiinnostavuudessa oppilaat pystyivät haastatteluissa myös itse sanallistamaan. Varsinkin nuorempien oppilaiden haastatteluissa todettiin odotusten hankkeen suhteen ylittyneen ja toiminnan osoittautuneen hauskemmassa ja mielenkiintoisemmaksi kuin he olivat kuvitelleet. Yläkoululaisten vastauksissa muutosta arvioitiin maltillisemmin. Osa oppilaista ilmaisi tienneensä ennalta, mistä arkeologiassa on kysymys, eivätkä he siksi kokeneet toimintaa kovinkaan vaikuttavana.

Varsinkin verkkokyselyn vastauksista ilmenee, että opettajat pystyivät havaitsemaan Mullankaivajiin osallistumisen saaneen aikaan positiivista muutosta sekä oppilaiden tiedoissa että kiinnostuksessa historiaa ja oman kotiseutunsa menneisyyttä kohtaan. Haastatteluissa tällaisten ennen ja jälkeen vaikutusten sanallistaminen tuntui kuitenkin olevan oppilaille itselleen haastavaa. Oppilaiden mielestä menneisyydestä mielenkiintoista teki sen mystisyys ja nykyaikaan vertaaminen sekä suuressa että paikallisemmassa mittakaavassa. Oma kotiseutua katsottiin nyt aiempaa laajemmasta näkökulmasta ja tieto omasta ympäristöstä lisääntyi hankkeiden myötä. Myös historia koettiin pääosin merkityksellisenä aiheena.